

Beste lezer,

Dit strafblad is het laatste strafblad van het studiejaar 2016/17 en daarmee ook het laatste strafblad voor mij als hoofdredacteur. Komend studiejaar zal ik blijven schrijven voor de vereniging samen met de nieuwe strafbladcommissie en diens hoofdredacteur Anne Lodder. Ik wens haar dan ook succes en heel veel plezier!

Het centraal onderwerp van dit strafblad is **terrorisme**. In het tweede semester heeft strafpleiter Serge Weening een lezing gegeven over het bijstaan van de 'Arnhemse Syriëgangers'. Het leek ons daarom leuk om hier op voort te bouwen.

Zo zal het eerste artikel gaan over de **Arnhemse Syriëgangers** en het meest recente arrest die is geweest door de Hoge Raad. In het tweede artikel wordt vanuit een **criminologisch perspectief** nader ingegaan op de persoon van de 'Jihadgangers' en de (mogelijke) oorzaken van radicalisering.

Personen die worden verdacht of onherroepelijk zijn veroordeeld voor een terroristisch misdrijf worden geplaatst op de **Terroristen Afdeling (TA)**. Hier zal het derde artikel over gaan.

Tot slot twee artikelen over het Europese en Internationale recht. Het eerste betreft een artikel over het **(anti)terrorismebeleid van de Europese Unie**. Het laatste artikel legt meer nadruk op het **internationaal humanitair recht en haar toepassing op terroristische groeperingen** zoals IS.

Veel leesplezier,

Robin Creuels
Hoofdredacteur

Hoofdredacteur
Robin Creuels

Redactie
Nikki Bosboom
Eline Ernst
Katy Lever
Anne Lodder

Inhoudsopgave

- 1 Woord vooraf*
- 2 Arnhemse Syriëgangers*
- 4 Overtuiging of wanhoop: wat drijft Jihadgangers?*
- 6 De terroristenafdeling in het licht van het resocialisatiebeginsel*
- 8 Het terrorismebeleid van de Europese Unie: nieuwe parlementscommissie springt in de bres*
- 10 Zijn terreurgroeperingen onderworpen aan het internationaal humanitair recht?*

Arnhemse Syriëgangers

Door Anne Lodder (Bachelorstudent Rechtsgeleerdheid)

Inleiding

In maart 2016 heeft het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden uitspraak gedaan in de zaak van de Arnhemse jongemannen die op weg zouden zijn gegaan naar Syrië om daar deel te nemen aan de gewapende strijd. De rechtbank Gelderland heeft de twee jongemannen in eerste aanleg vrijgesproken van alle ten laste gelegde feiten. Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden deed iets opmerkelijks en sprak één van de twee verdachten vrij en veroordeelde de ander. Het hof veroordeelde de verdachte namelijk voor één feit 'voorbereiding van het deelnemen aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van terroristische misdrijven'¹ en heeft hem hiervoor een gevangenisstraf van 18 maanden opgelegd, waarvan 12 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Deze uitspraak doet meteen de vraag rijzen waarom de rechtbank tot de conclusie van vrijspraak is gekomen van beide verdachten, terwijl het hof bij één van de verdachten wél komt tot een veroordeling.

Officier van justitie

De officier van justitie heeft de twee jongemannen in eerste aanleg drie feiten tenlastegelegd, namelijk voorbereiding van commune delicten, voorbereiding van terroristische delicten en samenspanning tot terroristische delicten.² De twee zouden nieuwe reisdocumenten hebben aangevraagd en zich over laten schrijven van hun woonadres naar een adres in Arnhem. Volgens de officier van justitie zouden de twee contact hebben gezocht met een of meer personen in Syrië en zouden de twee op deze wijze inlichtingen, dan wel informatie hebben verkregen over de nog aan te schaffen goederen en de route naar Syrië. Zij zouden onder meer auto's hebben gehuurd, grote geldbedragen en koffers in hun bezit hebben gehad met daarin survival-kleding, iPhones en woordenboeken Arabisch-Nederlands. Daarnaast zouden zij video's voorhanden hebben gehad, waarop onder meer beelden van schietende personen in een loopgraaf met uitleg over een kalasjnikov te zien zijn. Bovendien zouden zij mailcontact hebben gehad met daarin opgenomen links naar filmpjes over onthoofdingen van onder meer kinderen. Verder zouden zij één of meerdere documenten voorhanden hebben gehad met daarop informatie met betrekking tot het jihadistisch gedachtegoed en martelaarschap. Vermoedelijk zouden zij een aantal telefoonabonnementen hebben afgesloten en ontmoetingen met elkaar hebben gehad om de reis naar Syrië voor te bereiden.

De rechtbank

De jongeman die in hoger beroep alsnog werd veroordeeld voor de voorbereiding van deelname aan terroristische organisatie is in eerste aanleg vrijgesproken door de rechtbank. Het dossier bood volgens de rechtbank onvoldoende aanknopingspunten om te kunnen vaststellen dat de jongeman zich op enige wijze heeft verbonden aan het plegen of bevorderen van oorlogshandelingen in Syrië.³ Ook was er geen aanwijzing dat

hij na een eventuele terugkeer in Nederland hier terroristische misdrijven wilde plegen.⁴ Wat betreft de voorbereiding van commune delicten is de rechtbank van oordeel dat er onvoldoende bewijs is voor opzet op een van de genoemde delicten. Ten aanzien van de voorbereiding of bevordering van terroristische misdrijven stuit de bewezenverklaring af op het vereiste dat dit slechts strafbaar is indien verdachte een terroristisch oogmerk had. Dat oogmerk kan volgens de rechtbank niet louter uit een ideologie van een verdachte worden afgeleid en overigens biedt het dossier ook voor dit feit volgens de rechtbank onvoldoende bewijs. Ten aanzien van de samenspanning tot terroristische misdrijven geldt hetzelfde wat betreft het terroristische oogmerk. Volgens de rechtbank kan niet worden bewezen dat de jongeman een terroristisch misdrijf voor ogen had. De rechtbank geeft hiervoor als aanknopingspunt dat hoewel de jongeman zijn broer steunt, die wel deelneemt aan de gewapende strijd in Syrië, die steun zich op vele manieren zou kunnen uiten, niet per se op een gewelddadige wijze die valt onder de terrorismebepalingen. Dat is volgens de rechtbank op zich niet voldoende om aan te nemen dat er sprake was van een overeenkomst om een terroristisch misdrijf te plegen. De vraag die de rechtbank zichzelf moest stellen was of strijden tegen het regime van Assad een terroristisch misdrijf oplevert. De slotsom van de rechtbank moet na deze overwegingen dan ook zijn dat uitreizen naar Syrië teneinde daar deel te nemen aan de strijd, of die nu is gericht tegen het regime van Assad, dan wel voor de inrichting van een Islamitische Staat, naar het nationale en internationale recht in beginsel moet worden beoordeeld als terroristisch van aard. Daarbij moet volgens de rechtbank vanzelfsprekend bewezen kunnen worden dat het oogmerk van verdachte daarop was gericht. Volgens de rechtbank was dit in deze zaak uitdrukkelijk niet aan de orde.⁵

Het gerechtshof

In hoger beroep veroordeelt het hof deze jongeman echter tot één feit, namelijk voorbereiding van deelname aan een terroristische organisatie door het verlenen van geldelijke en andere stoffelijke steun aan die organisatie.⁶ Het hof overweegt daarbij het volgende. Op 14 augustus 2013 werden verdachte en medeverdachte in Kleef aangehouden. In beide auto's waren onder meer geld, kleding, telefoons en brillen aangetroffen. De verdachte erkent dat hij een auto heeft gehuurd om daarmee naar Syrië te reizen en om deze daar te gebruiken en te verkopen. Ook heeft hij erkend dat hij in de tenlastelegging genoemde survival-kleding en een deel van het geld voorhanden had. Het hof is van oordeel dat de genoemde feitelijkheden bewezen kunnen worden verklaard. De tweede vraag die volgens het hof beantwoord dient te worden is of dit voorbereidingshandelingen betreffen voor het deelnemen aan een terroristische organisatie zoals tenlastegelegd, namelijk door het leveren van geldelijke of andere stoffelijke steun aan en het werven van gelden of personen ten behoeve van de organisatie. Het hof stelt op grond van een WhatsApp-bericht vast dat verdachte van plan was geld en goederen naar zijn strijdende broer in Syrië te brengen en op die manier deel te nemen aan een terroristische organisatie in Syrië. Het hof is om die reden van oordeel dat de genoemde handelingen, voorbereidingshandelingen betreffen om deel te nemen aan die organisatie. De andersluidende verklaring van de verdachte, inhoudende dat hij slechts een bezoek wilde brengen aan zijn broer, acht het hof gelet op deze bewijsmiddelen niet geloofwaardig. Om die reden acht het hof dit feit bewezen. Voor het overige wordt de verdachte in hoger beroep vrijgesproken.⁷

Veroordeling vs. vrijspraak

De vraag die tot slot rijst is wat deze uitspraak van het hof onderscheidt van de zaak tegen de andere jongeman die verdacht werd te willen deelnemen aan de strijd in Syrië.⁸ Het

¹ Artikelen 46, 140a, 140 en 47 Wetboek van Strafrecht.

² Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:756. Zie ook Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:757.

³ Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:756.

⁴ Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:756.

⁵ Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:756.

⁶ Hof Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:2025.

⁷ Hof Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:2025.

⁸ Hof Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:2024. Zie ook hof Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:2025.

hof overweegt dat het verleidelijk is om op grond van het dossier te concluderen dat het niet anders kan zijn dan dat verdachte moet hebben geweten dat zijn broer in Syrië deelnam aan de gewapende strijd. Dit zou er op neer komen dat de rechtelijke overtuiging niet op basis van wettige bewijsmiddelen zou worden gevormd, maar zelf als bewijsmiddel zou worden gebruikt. Dat is in strijd met de wet en kan leiden tot veroordelingen zonder voldoende feitelijke grondslag. In het dossier is geen enkel direct bewijsmiddel aanwezig waaruit blijkt dat verdachte wist wat zijn broer in Syrië deed. Anders dan in de zaak tegen de medeverdachte zijn er bijvoorbeeld geen WhatsApp-berichten of telefoongesprekken tussen deze jongeman en zijn broer in Syrië voorhanden op grond waarvan zijn wetenschap kan worden vastgesteld. Ook in de communicatie zijn geen aanknopingspunten te vinden. Het hof concludeert dat de feiten en omstandigheden, die in ruim voldoende mate aanwezig waren om als redelijk vermoeden van schuld respectievelijk ernstige bezwaren te dienen voor de aanhouding en de voorlopige hechtenis van verdachte, onvoldoende zijn om uiteindelijk als wettig bewijs zijn veroordeling te kunnen dragen.

Cassatie

De zaak van de veroordeelde jongeman wordt uiteindelijk op 14 maart 2017 in cassatie behandeld.⁹ De Hoge Raad verklaart het beroep niet-ontvankelijk en vernietigt de bestreden uitspraak uitsluitend wat betreft de beslissingen ter zake van het voorbereiden van het zelf gaan strijden in Syrië om daar moord en/of doodslag met een terroristisch oogmerk te gaan plegen en het voorbereiden van een terroristisch misdrijf.¹⁰ De Hoge Raad heeft de zaak in cassatie terug verwezen naar het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, opdat de zaak in zoverre op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan. De Hoge Raad heeft het beroep voor het overige verworpen.¹¹

⁹ HR 14 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:416.

¹⁰ Hof Arnhem-Leeuwarden 15 maart 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:2025. Zie ook artikelen 96 lid 2, 289a en 47 Wetboek van Strafrecht.

¹¹ HR 14 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:416.

Overtuiging of wanhoop: wat drijft Jihadgangers?

Door Eline Ernst (Masterstudent Strafrecht)

Inleiding

Terrorisme gaat om maatschappijontwrichtende aanslagen met vaak vele dodelijke of ernstig gewonde slachtoffers. Deze slachtoffers zijn een middel van terrorisme: zo krijgt een aanslag immers impact en kan een terroristische cel mensen vrees aanjagen of veranderingen bewerkstelligen. In het nieuws rondom terrorisme gaat het ook vaak om de dader van een terroristische aanslag. Had deze psychische problemen? Was de dader streng gelovig of juist niet? Kwam de dader uit een sociaaleconomisch slecht milieu? Kortom: wat dreef de terrorist?

Soorten terrorisme

Terrorisme wordt veelal gedefinieerd als aanslagen en andere daden van terreur gepleegd door gewelddadige oppositiegroepen met het oog op het zaaien van angst als middel voor politieke verandering. Daarbinnen valt een onderscheid te maken tussen verschillende soorten terrorisme, zoals crimineel terrorisme, politiek terrorisme, revolutionair terrorisme en nationalistische terrorisme. In dit artikel zal worden gekeken naar extremistisch Islamitisch terrorisme met nadruk op jihadgangers. Onder IS maken zij deel uit van het religieus-ideologisch terrorisme. IS wil de Islam verspreiden over de wereld. Daarnaast willen zij de sharia invoeren, een meer politiek doel. Het politieke terrorisme en religieus-ideologische terrorisme overheersen hier dus.

Wat is IS?¹²

Het beeld van terrorisme heden ten dage wordt voornamelijk bepaald door aanslagen gepleegd in het westen door aanhangers van IS. IS staat voor 'Islamitische Staat (in Irak en de Levant)' en is ook wel bekend onder de namen ISIS, ISIL en Daesh. De groepering heeft een lange en gecompliceerde geschiedenis vanuit verschillende extremistische bewegingen. Geschat wordt dat het aantal IS strijders tussen de 20.000 en 31.000 ligt. De meeste buitenlandse IS strijders komen uit Tunesië, Saudi-Arabië, Marokko, Rusland en Frankrijk. IS verkrijgt z'n inkomsten uit schenkingen van rijke sympathisanten, het beroven van banken en het plunderen van grondstoffen en militaire voorraden. IS is voornamelijk actief in Irak en Syrië in gewapende conflicten. Daarnaast plegen ze verschillende soorten aanslagen, ontvoeren ze buitenlanders en tegenstanders om ze te vermoorden en maken ze vrouwen en kinderen tot seksslaaf. Het uiteindelijke doel van IS is om een kalifaat te stichten in Syrië, Irak en omgeving. Een kalifaat is een staat die wordt geregeerd door een opvolger van de Islamitische profeet Mohammed. Daarnaast zijn ze extreem anti-westers: iedereen die niet Islamitisch is, of volgens IS niet op een goede wijze Islamitisch is, wordt gezien als een afvallige en zou moeten worden omgebracht. IS staat er om bekend om veel propaganda, vaak op het internet, te gebruiken om nieuwe (buitenlandse) strijders te rekruteren.

Psychische problemen

Zodra er een aanslag is gepleegd, roepen veel mensen in de (sociale) media dat dit enkel een daad van een gek kan zijn, of dat je gestoord moet zijn om tot zoiets in staat te kunnen zijn. Maar welke rol spelen psychische problemen eigenlijk bij terrorisme?

Toen er in de jaren 70 en 80 verschillende terreurgroepen opdoken, waren verschillende wetenschappers van mening dat terroristen, en dan vooral zelfmoordterroristen, psychopaten waren. Onderzoek toonde later echter aan dat dit niet het geval is. Het bleek dat de meeste terroristen helemaal niet leden aan

een psychische stoornis.¹³ De prevalentie van een psychische stoornis onder terroristen is niet groter dan onder de algemene bevolking. Sterker nog, het blijkt dat juist organisaties als IS mensen met psychische problemen eruit filteren, omdat zij een veiligheidsrisico kunnen vormen.¹⁴ Ook in recent onderzoek naar de leden van de Hofstad groep van de Universiteit Leiden bleek dat psychische stoornissen geen oorzaak zijn van terrorisme.¹⁵

Wat dan wel?

De psychologie heeft dus geen antwoord op het waarom van terrorisme. De bal wordt dan vaak toegespeeld naar religie of maatschappelijke achterstand. Hoewel beiden een rol kunnen spelen in het radicaliseren, worden vaak andere factoren als katalysator van terrorisme aangewezen. Het gaat dan om de rol van vernedering en de zoektocht naar persoonlijke relevantie.¹⁶ Deze zoektocht naar persoonlijke relevantie kan ontstaan na het ondergaan van vernedering, bijvoorbeeld door maatschappelijke achterstand of discriminatie. Door deze vernedering vermindert de eigenwaarde van de persoon in kwestie. Hierdoor is men vatbaarder voor mogelijke manieren om deze vernedering te herstellen of ongedaan te maken. Dit zorgt ervoor dat zij sneller zullen kunnen radicaliseren: door middel van terrorisme kan men het gevoel hebben zich ergens voor in te kunnen zetten, belangrijk te zijn in een 'heilige oorlog' of zelf onsterfelijk te worden. Hier komt ook de rol van religie naar voren.

Het proces

Door Kruglanski et al wordt binnen deze theorie uiteengezet hoe het proces van radicalisering in z'n werk gaat.¹⁷ Allereerst moet de zoektocht naar persoonlijke relevantie worden opgewekt. Dit kan gebeuren door vernedering of het verliezen van persoonlijke relevantie, de dreiging van vernedering of verlies aan relevantie en de mogelijkheid om deze relevantie terug te winnen. Het verlies van persoonlijke relevantie kan zowel op individuele als gemeenschappelijke basis geschieden. In het individuele geval valt te denken aan persoonlijke omstandigheden zoals werkloosheid, scheiding of armoede.¹⁸ Door Bartlett et al werden factoren zoals sociale uitsluiting, een identiteitscrisis, en wantrouwen tegen de overheid gevonden als factoren die bij kunnen dragen aan het verlies van persoonlijke relevantie.¹⁹ Deze individuele factoren zijn vaak het resultaat van overheidsbeleid en sociale ontwikkelingen, maar raken de individu op meer persoonlijk niveau. Gemeenschappelijke oorzaken van het verlies aan relevantie kunnen bijvoorbeeld bestaan uit Islamofobie en het vernederen van een bepaalde groep wat door alle leden van die groep wordt gevoeld. Dit zijn maatschappelijke aspecten die men meer op groepsniveau voelt. Er hoeft niet altijd al een verlies van relevantie te hebben plaatsgevonden: zoals gezegd kan een dreiging daarvan voldoende zijn. Door dit (dreigende) verlies van relevantie ontstaat de zoektocht naar (het herwinnen van) persoonlijke relevantie. Hiervoor moet er een mogelijkheid zijn om die relevantie te herwinnen. Terrorisme en radicale groepen kunnen deze mogelijkheid bieden.

¹² Kennisbank Terrorisme (<https://kennisbankterrorisme.nctv.nl/organisatie/islamitische-staat-in-irak-en-al-sham-isis>); Website AIVD (<https://www.aivd.nl/onderwerpen/terrorisme/organisatie-van-jihadistisch-terrorisme/isis/mannen-vrouwen-en-kinderen-bij-isis>).

¹³ E. Bakker & J. De Roy van Zuijdewijn, *Terrorisme*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2016.

¹⁴ J. Post, 'When hatred is bred in the bone: the social psychology of terrorism', *Annals of the New York Academy of Science* 2010/1208, p. 15-23.

¹⁵ B. Schuurman, *Becoming a European homegrown jihadist: A multilevel analysis of involvement in the Dutch Hofstadgroup, 2002-2005* (diss. Leiden), Leiden 2017.

¹⁶ A. Kruglanski e.a., 'The psychology of radicalization and deradicalization: how significance quest impacts violent extremism', *Advances in political psychology* 2014, vol. 35, suppl. 1, p. 69-93.

¹⁷ A. Kruglanski e.a., 'The psychology of radicalization and deradicalization: how significance quest impacts violent extremism', *Advances in political psychology* 2014, vol. 35, suppl. 1, p. 69-93.

¹⁸ A. Kruglanski e.a., 'The psychology of radicalization and deradicalization: how significance quest impacts violent extremism', *Advances in political psychology* 2014, vol. 35, suppl. 1, p. 69-93.

¹⁹ J. Bartlett, J. Birdwell & M. King, *The edge of violence: A radical approach to extremism*, London: Demos 2010.

Extremistische religie kan een middel zijn om het doel van het herwinnen van persoonlijke relevantie te bereiken. Een ideologie steunt op gedeelde waarden en een gedeelde realiteit. Om een ideologie in te kunnen zitten voor terrorisme moet er sprake zijn van drie ingrediënten: er moet onrecht worden gevoeld, er moet een vermeende dader worden aangewezen (bijvoorbeeld het westen, Amerika, Joden etc.) en het moet verschaffen in een methode om het verlies aan relevantie ongedaan te maken. Deze methode kan dus liggen in het vechten van een 'heilige oorlog', waarin men zijn persoonlijke relevantie kan terugwinnen door zelf een 'held' te zijn voor het, in hun ogen, goede doel van IS. Hierbij speelt de rol van de groep met wie men de ideologie deelt ook een grote rol: de groepsdynamiek vergroot het geloof in het hogere doel en de motivatie om zich in te zetten voor terrorisme.

Conclusie

Er is dus geen specifieke factor aan te wijzen waardoor men radicaliseert. In tegendeel: het is een combinatie van verschillende factoren waardoor men radicaliseert en het precieze proces is ook voor wetenschappers onduidelijk. Waarom radicaliseert bijvoorbeeld de ene broer wel en de ander niet? Duidelijk is in ieder geval dat vernedering en verlies aan persoonlijke relevantie een grote, al dan niet doorslaggevende, rol speelt in het ontwikkelen van extremistische opvattingen en gedragingen. Een makkelijke oplossing om te voorkomen dat jonge mensen radicaliseren valt er niet te geven. Het voorkomen van vernedering en het verlies van persoonlijke relevantie vergt een maatschappijbrede aanpak die niet van de ene op de andere dag kan worden bewerkstelligd. Desondanks kan het vele onderzoek wat er momenteel plaatsvindt rondom dit onderwerp ons meer inzicht verschaffen in het hoe en waarom van terrorisme, waardoor de aanpak van radicalisering steeds specifiekere en efficiëntere kan worden.

De terroristenafdeling in het licht van het resocialisatiebeginsel

Door Robin Creuels (Masterstudent Strafrecht)

Wanneer de rechter een vrijheidsstraf oplegt, zal deze ten uitvoer worden gelegd in een penitentiaire inrichting (PI).²⁰ De Minister van Veiligheid en Justitie bepaalt de bestemming van een inrichting.²¹ Dit heet ook wel differentiatie en dient ter resocialisatie²² van de gedetineerde.²³ Zo worden mannelijke en vrouwelijke gedetineerden gescheiden ondergebracht²⁴ en kunnen er verschillen zijn in de mate van beveiliging.²⁵ Naast deze twee differentiatiecriteria kan de Minister ook een inrichting of afdeling aanwijzen ter bijzondere opvang van de gedetineerde.²⁶ In de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing van gedetineerden (hierna: RSPOG) worden de inrichtingen en afdelingen voor bijzondere opvang genoemd. In dit artikel zal ik mij concentreren op de Terroristenafdeling.

Sinds 2006 en 2007 zijn respectievelijk PI Vught en PI de Schie in Rotterdam aangewezen als inrichtingen met een terroristenafdeling (TA). In 2005 heeft het toenmalige kabinet namelijk besloten tot concentratie van gedetineerden met een terroristische achtergrond in een beperkt aantal inrichtingen. Het doel van deze maatregel was om rekrutering en radicalisering binnen de muren van de gevangenis te voorkomen.²⁷ Dit in het belang van zowel de openbare orde en veiligheid in de maatschappij als de orde en veiligheid in penitentiaire inrichtingen. De directe aanleiding waren de arrestaties rond de 'Hofstadgroep' en aanwijzingen dat een aantal van deze gedetineerden had geprobeerd medege-detineerden tot radicalisering aan te zetten. Ingevolge art. 20a RSPOG worden gedetineerden dan ook in de TA geplaatst indien zij:

- a. verdacht worden van een terroristisch misdrijf²⁸
- b. al dan niet onherroepelijk veroordeeld zijn wegens een terroristisch misdrijf
- c. voor of tijdens hun detentie een boodschap van radicalisering verkondigen of verspreiden daaronder mede begrepen wervingsactiviteiten voor doeleinden die in strijd zijn met de openbare orde en veiligheid dan wel de orde en veiligheid in de inrichting.

De betekenis van het begrip 'terroristisch misdrijf' wordt nergens in de wet gedefinieerd maar artikel 83 Sr kent een limitatieve opsomming van alle terroristische misdrijven. De reikwijdte in delicten en daders is daarmee breed. Bij de invoering van de TA is daarom veel kritiek geuit: gedetineerden zouden radicaler uit detentie te komen dan zij erin gingen en

dat zou averechts werken.²⁹ In de TA geldt echter een individueel regime. Het uitgangspunt van het individueel regime is verblijf op de cel in een persoonlijke verblijfsruimte en geldt als het meest beperkende regime.³⁰ De directeur van de PI bepaalt vervolgens de mate waarin de gedetineerde in staat wordt gesteld individueel dan wel gemeenschappelijk aan activiteiten deel te nemen.³¹

Het neveneffect dat verdere radicalisering zou plaatsvinden onder terroristische gedetineerden, wordt ook volgens het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) tegengegaan door het uitgebreide beveiligingsniveau en het individuele regime. Zij hebben in 2010 de TA na drie jaar geëvalueerd.³² Daar staat echter luidens het evaluatieonderzoek tegenover dat de beoogde veiligheidsmaatregelen geen ruimte bieden voor de resocialisatie van gedetineerden. Het spanningsveld tussen het uitgebreide beveiligingsniveau en het resocialisatiebeginsel kan ervoor zorgen dat een vreedzame en succesvolle re-integratie in de maatschappij wordt belemmerd en risico's op verdere radicalisering en recidive ontstaan. De eigen doelstellingen van de TA, het voorkomen van terroristische activiteiten en intensivering van radicaal gedachtegoed onder de betrokken gedetineerden, worden zo ondermijnd.

Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan detentiefasering, waarbij gedetineerden in de laatste 4 tot 12 maanden van hun straf doorbrengen in een ruimer regime. In de praktijk is echter bijna geen enkele gedetineerde volgens 'plan'³³ gefaseerd in vrijheid gesteld maar juist op last van de rechter onmiddellijk in vrijheid gesteld. Daardoor keren zij direct vanuit de TA terug naar de samenleving.

Toenmalig staatssecretaris Teeven heeft in 2011 gereageerd op het rapport.³⁴ Helaas kwam hij niet met een oplossing voor het geconstateerde dilemma. Er wordt slechts aangegeven dat hij net zoals de onderzoekers het van belang acht dat de gedetineerden op de TA zoveel mogelijk op een verantwoorde wijze terugkeren in de samenleving. Wel wordt een periodieke toetsing aangekondigd teneinde maatwerk te leveren. Elke gedetineerde op de TA is immers anders. Overplaatsing zou dan alleen aan de orde kunnen zijn indien er daadwerkelijk sprake is van een positieve gedragsontwikkeling bij de gedetineerde en hieruit blijkt dat rekrutering en radicalisering van andere gedetineerden niet aan de orde zal zijn. Mijns inziens is periodieke toetsing een noodzakelijke waarborg. Bij de Extra Beveiligde inrichting (EBI)³⁵, tevens gehuisvest in

²⁰ Art. 2 Penitentiaire beginselenwet

²¹ Art. 8 Penitentiaire beginselenwet

²² Het resocialisatiebeginsel is neergelegd in artikel 2 van de Penitentiaire beginselenwet en stelt dat de tenuitvoerlegging van de vrijheidsbenemende straf zoveel mogelijk dienstbaar wordt gemaakt aan de terugkeer van de samenleving.

²³ C. Kelk & M. Boone, *Nederlands detentierecht*, Deventer: Kluwer 2015.

²⁴ Art. 11 Penitentiaire beginselenwet

²⁵ Art. 13 Penitentiaire beginselenwet

²⁶ Art. 14 Penitentiaire beginselenwet

²⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 29754, nr. 31.

²⁸ De RSJ heeft bepaald dat dit geen strijd oplevert met de onschuldpresumptie van art. 6 EVRM. Zie RSJ 19 november 2015, 15/2449/GB.

²⁹ <https://nos.nl/artikel/2012988-terroristenafdeling-werkt-soms-averechts.html>

³⁰ Zie over het regime aldaar P. Jacobs in haar noot onder RSJ 17 augustus 2012, *Sancties* 2013/11 en T.B. Trotman, De TA: 'terroristen' getralied, *Strafblad* 2016/48.

³¹ Art. 22 Penitentiaire beginselenwet

³² T.M. Veldhuis, E.H. Gordijn, S.M. Lindenberg & R. Veenstra, *Terroristen in detentie. Evaluatie van de terroristenafdeling*, Groningen: RUG – Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen 2010.

³³ Art. 26a RSPOG

³⁴ *Kamerstukken II* 2010/11, 29754, nr. 201.

³⁵ Art. 6 RSPOG

Vught, vindt tenslotte naast een uitgebreide overweging van iedere voorgenomen plaatsing, ook elke zes maanden een periodieke toetsing van het verblijf plaats.³⁶ Bij de TA vindt alleen een periodieke toetsing plaats ten aanzien van gedetineerden die op grond van voornoemd criterium c³⁷ zijn geplaatst, elke 12 maanden.³⁸

Na ingezonden Kamervragen door de PVDA in 2015 heeft staatssecretaris Teeven geantwoord dat met het inrichten van een Multi Disciplinair Overleg voor de terroristenafdeling (MDO/TA) het verblijf op de TA wordt getoetst om zo in maatwerk te kunnen voorzien.³⁹ In het MDO zou ook worden gekeken naar de mogelijkheden om te resocialiseren.⁴⁰ Ook diens opvolger Dijkhoff gaf in 2015 aan verder te gaan met het inrichten van een dergelijk overleg.⁴¹ Het overleg vertegenwoordigt naast verschillende disciplines ook ketenpartners zoals de Nationaal Coördinator Terrorismedebijding en Veiligheid (NCTV) en het Openbaar Ministerie. Op 12 augustus 2016 kondigt de huidige staatssecretaris in een brief de invoering van een gedifferentieerd plaatsingsbeleid binnen de TA aan.⁴² Dit houdt in dat bij binnenkomst elke gedetineerde wordt beoordeeld en vervolgens geplaatst in de groep "heroverwegers" of de groep "overtuigde extremisten". Maatwerk is hier aan de orde, maar naar mijn mening niet op de manier hoe de onderzoekers van het WODC het in 2010 voor ogen hadden. De periodieke toetsing van het verblijf is immers nog steeds niet ingevoerd. Ook de daarmee samenhangende resocialisatie is onvoldoende gerealiseerd. Staatssecretaris Dijkhoff geeft aan dat indien daartoe openingen bestaan, wordt ingezet op programma's die disengagement en de-radicalisering bevorderen, op de persoon gerichte preventieprogramma's en/of reguliere resocialisatieactiviteiten. Wanneer dergelijke openingen dan bestaan, wordt echter niet nader omschreven.

Dijkhoff sluit zijn brief met de zinsnede dat de veiligheid binnen de TA en in de richting van de samenleving te allen tijde worden gewaarborgd. Door echter niet of nauwelijks ruimte te bieden voor resocialisatie van de gedetineerde op de TA, schiet de TA vooralsnog dat doel voorbij.

³⁶ Art. 26 RSPOG

³⁷ Gedetineerden die voor of tijdens hun detentie een boodschap van radicalisering verkondigen of verspreiden, daaronder mede begrepen wervingsactiviteiten voor doeleinden die in strijd zijn met de openbare orde en veiligheid dan wel de orde en veiligheid in de inrichting.

³⁸ Art. 26b RSPOG

³⁹ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, [2015Z00521](#).

⁴⁰ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, [nr. 1105](#).

⁴¹ *Kamerstukken II* 2014/15, 29754, [nr. 315](#).

⁴² *Kamerstukken II* 2015/16, 19754, [nr. 392](#).

Het (anti)terrorismebeleid van de Europese Unie: nieuwe parlementscommissie springt in de bres

Door Katy Lever (Bachelorstudent European Law School)

Inleiding

Sinds de eeuwwisseling is het aantal terroristische aanslagen op Europees grondgebied sterk toegenomen. Na verschillende aanslagen, zoals de aanslag van 11 maart 2004 in Madrid en de aanslag daterend van 7 juli 2005 in Londen, bemachtigde 'terrorisbestrijding' een hoge plaats op de Europese agenda. Dit resulteerde in de terrorisbestrijdingsstrategie van de Europese Unie.⁴³ Het doel van het (anti)terrorismebeleid van de Europese Unie is het mondiaal bestrijden van terrorisme met inachtneming van de mensenrechten en Europa veiliger maken, zodat de burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht leven.⁴⁴

Zowel de geslaagde als de mislukte terroristische aanslagen op Europees grondgebied hebben het bewustzijn van de kwetsbaarheden in de open Europese democratieën versterkt.⁴⁵ De regeringen van de lidstaten, andere politici en beleidsmakers voelen de druk van de bevolking. Door de toenemende terroristische dreiging, willen de Europese burgers graag dat er op passende wijze wordt gereageerd. De verantwoordelijkheid om de veiligheidssituatie te beoordelen en beleid adequaat te implementeren of te wijzigen ligt bij de Europese actoren en dient in lijn te zijn met de doelstellingen en beginselen van de Europese verdragen en de waarden die de Europese Unie vertegenwoordigt.⁴⁶ Op 15 juli 2017 maakte de Europese Raad bekend dat een nieuwe commissie zich zal storten op het Europese (anti)terrorismebeleid.

Onderzoek naar Europees (anti)terrorismebeleid

In 2016 is in opdracht van het Europees Parlement een onderzoek uitgevoerd naar de huidige beleidsarchitectuur omtrent het (anti)terrorismebeleid van de Europese Unie.⁴⁷ In januari 2017 werden de conclusies van dit onderzoek naar trends rondom terrorisme, dreigingen en beleid gepubliceerd. Het onderzoek richtte zich op zeven met elkaar samenhangende thema's, waaronder toegang tot databases en interoperabiliteit, maatregelen op het gebied van grensveiligheid, het strafrecht en de preventie van radicalisering.⁴⁸

Meer specifiek, het onderzoek richtte zich op de lacunes en de overlap van beleid in verschillende lidstaten met betrekking tot domeinen die variëren van internationale samenwerking op het gebied van gegevens, gegevensuitwisseling, beveiliging van buitengrenzen, toegang tot vuurwapens en explosieven, beperking van de financiering van terroristische activiteiten en het voorkomen van radicalisering. Tevens is aandacht besteed aan de effectieve uitvoering van het beleid in de lidstaten, alsmede de legitimiteit en coherentie van het beleid, waarna

concrete beleidsopties en aanbevelingen zijn geformuleerd.⁴⁹

Knelpunten

Eén van de knelpunten ligt besloten in de coördinatie. Momenteel zijn er namelijk te veel actoren betrokken bij het ontwerpen en het implementeren van het (anti)terrorismebeleid, hetgeen dikwijls overlapt met de taken van individuele actoren. Dit geldt met name voor strategieën afkomstig van de Europese Raad, de Raad van Europa en de Europese Commissie, waarbij het onduidelijk is wie het voortouw neemt. Ook compliceert de onduidelijke afbakening van bevoegdheden tussen de reeds aangestelde Commissaris voor de Veiligheidsunie en de EU-Coördinator voor Terrorisbestrijding de vraagstukken rondom coördinatie.⁵⁰ Wat hier zeker niet aan bijdraagt is onduidelijkheid over de term 'interne veiligheid'.⁵¹

Ook vereisen de continu veranderende terroristische dreiging en de daarmee aan verandering onderhevige strategie voor terrorisbestrijding een beleidsarchitectuur die de beleidsmakers in staat stelt om snel te reageren, maar tegelijkertijd voldoende tijd te nemen om zich voor te bereiden op hetgeen ze in de toekomst kunnen verwachten. De Europese Unie verricht op dit moment geen strategisch onderzoek naar de aanpak van terrorisme op de lange termijn, bijvoorbeeld naar maatregelen die het meest effectief zijn om terrorisme – in welke hoedanigheid het zich ook voordoet of voor gaat doen – te bestrijden. Onderzoeken met betrekking tot toekomstige ontwikkelingen rondom terrorisme zijn tot dusver geen onderdeel van de beleidsinstrumenten van de Europese Unie.⁵²

Een ander knelpunt verschuilt zich in het feit dat de huidige beleidsarchitectuur van de Europese Unie geen regelmatige en gecentraliseerde update omtrent de dreigingen waarmee de lidstaten zich bezighouden bevat en dat men geen inzicht krijgt in de gevolgen van deze terroristische dreigingen op de verschillende beleidsmaatregelen. Zowel Europol als het Situatiecentrum van de Europese Unie behandelen dreigingsbeoordelingen, echter vindt deze beoordeling niet geïntegreerd plaats en ontbreekt de regelmaat die nodig is om de voortdurende veranderende terroristische dreigingen bij te houden.⁵³

Aanbevelingen

Uit het onderzoek komen verschillende beleidsopties en aanbevelingen naar voren om de beleidscyclus en de effectiviteit van het Europese (anti)terrorismebeleid te verbeteren.⁵⁴ In het algemeen wordt aanbevolen dat de Europese Unie meer moet investeren in bestaande beleidsinstrumenten, hetgeen bijvoorbeeld betekent dat de Europese Unie juist de uitwisseling van gegevens moet verbeteren in plaats van ondersteuning bieden bij de inzameling van nieuwe gegevens. Tevens wordt geadviseerd dat de Europese Unie nadenkt over haar doelstellingen en onderliggende aannames, voordat zij nieuwe beleidsmaatregelen, wetgeving of andere maatregelen treft.⁵⁵

In het bijzonder dient de Europese Unie de doelstellingen met betrekking tot terrorisbestrijding te specificeren en helder te formuleren, zodat de effectiviteit van het beleid – dus niet alleen de effecten van het beleid – kan worden gemeten. Het is namelijk van groot belang om te weten of de Europese Unie de door haar gestelde doelen rondom terrorisbestrijding realiseert. Hiernaast wordt de Europese Unie geadviseerd om jaarlijks onderzoek te verrichten naar toekomstige ontwikkelingen rondom terrorisme, waarbij de mogelijke ontwikkeling van risico's en terroristische dreigingen zal worden beoordeeld. In het verlengde hiervan wordt een

⁴³ Antiterrorismebeleid EU, www.europa-nu.nl.

⁴⁴ Terrorisbestrijdingsstrategie van de Europese Unie, Raad van de Europese Unie 2005, p. 2.

⁴⁵ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 14.

⁴⁶ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 14.

⁴⁷ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 14.

⁴⁸ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 14.

⁴⁹ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 14.

⁵⁰ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 15.

⁵¹ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 15.

⁵² *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 15.

⁵³ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 17.

⁵⁴ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 19.

⁵⁵ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 19.

systeem aanbevolen dat per kwartaal de dreigingsbeoordelingen uitgeeft, waarbij de door Europol en het Situatiecentrum van de Europese Unie vergaarde informatie wordt gecombineerd.⁵⁶

Parlementscommissie Terrorisme

Op 15 juli 2017 werd het nieuwsbericht gepubliceerd omtrent de komst van een nieuwe parlementscommissie. Het Europees Parlement heeft namelijk de instelling van de Commissie Terrorisme goedgekeurd. De Commissie Terrorisme zal bestaan uit 30 leden en is ingesteld voor een periode van 12 maanden. De termijn kan indien nodig worden verlengd.⁵⁷ Deze tijdelijke commissie zal de praktische en wettelijke tekortkomingen in de strijd tegen het terrorisme opsporen en de mate waarin sprake is van terrorismegevaar op Europees grondgebied onderzoeken, analyseren en beoordelen, alsmede passende maatregelen voorstellen. Ook zullen de mogelijke gebreken die ervoor hebben gezorgd dat terroristische aanslagen konden plaatsvinden worden geïdentificeerd en geanalyseerd.

De concrete taken van de Commissie Terrorisme zijn het bestuderen van anti-terrorisemaatregelen, problemen bij internationale juridische samenwerking en informatie-uitwisseling opsporen en de impact op mensenrechten bepalen.⁵⁸ Meer specifiek zal deze parlementscommissie de tenuitvoerlegging van bestaande maatregelen en instrumenten op het gebied van het beheer van buitengrenzen en de tekortkomingen in de informatie-uitwisseling tussen lidstaten op het gebied van het beheer van de buitengrenzen onderzoeken. Hiernaast wordt de interoperabiliteit van Europese gegevensbanken voor informatie-uitwisseling bekeken. Verder zal de impact van de Europese anti-terrorisewetgeving op de mensenrechten worden geanalyseerd en zal aandacht worden besteed aan radicalisering en de doeltreffendheid van radicaliseringsprogramma's. Ook zullen de financiering van terrorisme en witwaspraktijken worden onderzocht.⁵⁹

Om het onderzoek op een adequate wijze uit te voeren, zal de Commissie Terrorisme contacten leggen, bezoeken afleggen en hoorzittingen houden met instellingen van de Europese Unie, alsmede hoorzittingen houden met nationale en internationale instellingen. Hieronder vallen bijvoorbeeld nationale parlementen, regeringen en functionarissen die bij de dagelijkse strijd tegen terrorisme betrokken zijn, zoals wetshandhavinginstanties, politieautoriteiten, inlichtingendiensten, rechters en magistraten, maar ook het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld, waarbij valt te denken aan verenigingen van slachtoffers.⁶⁰ Uiteindelijk zal de parlementscommissie Terrorisme, aan de hand van de resultaten van het onderzoek, een tussentijds verslag en een eindverslag opstellen. In het eindverslag zullen aanbevelingen worden geformuleerd met betrekking tot de uitvoering, legitimiteit en coherentie van het huidige Europese (anti)terrorismebeleid.⁶¹

Slotwoord

De gedetecteerde tekortkomingen in het huidige Europese (anti)terrorismebeleid dienen te worden aangepakt om tot een uitvoerbaar en samenhangend (anti)terrorismebeleid te komen dat draagvlak vindt bij de Europese burgers. De parlementscommissie Terrorisme focust zich in ieder geval het komende jaar op onderhavige lacunes en zal naar verwachting uiteindelijk met praktische aanbevelingen komen. Hopelijk leiden deze aanbevelingen tot een verbetering van het Europese (anti)terrorismebeleid en levert de gespecialiseerde commissie op die manier een bijdrage aan een veiliger Europa.

⁵⁶ *The European Union's Policies on Counter-Terrorism. Relevance, coherence and effectiveness*, European Parliament 2017, p. 19.

⁵⁷ *Tijdelijke commissie moet tekortkomingen in strijd terrorisme oplijsten*, 13 juli 2017, www.europa-nu.nl.

⁵⁸ *Tijdelijke commissie moet tekortkomingen in strijd terrorisme oplijsten*, 13 juli 2017, www.europa-nu.nl.

⁵⁹ *Tijdelijke commissie moet tekortkomingen in strijd terrorisme oplijsten*, 13 juli 2017, www.europa-nu.nl.

⁶⁰ *Tijdelijke commissie moet tekortkomingen in strijd terrorisme oplijsten*, 13 juli 2017, www.europa-nu.nl.

⁶¹ *Tijdelijke commissie moet tekortkomingen in strijd terrorisme oplijsten*, 13 juli 2017, www.europa-nu.nl.

Zijn terreurgroeperingen onderworpen aan het internationaal humanitair recht?

Door Nikki Bosboom (Bachelorstudent Rechtsgeleerdheid)

Inleiding

Op 14 maart 2017 deed het Europees Hof van Justitie een opmerkelijke uitspraak.⁶² In deze zaak spande de Sri-Lankaanse verzetsgroep de Tamil Tijgers (LTTE) een rechtszaak aan tegen Nederland, omdat Nederland de tegemoeten had bevroren waarmee de Tamil Tijgers werden medegefinancierd. Nederland had dit gedaan, omdat de acties van de Tamil Tijgers terroristisch zouden zijn. Volgens de verzetsgroep waren de acties niet terroristisch, maar onderdeel van een gewapend conflict tegen de regering van Sri Lanka. De Tamil Tijgers zouden daarom onder het internationale humanitaire recht moeten vallen en niet onder de Europese anti-terreur wetgeving. Het bevroren van hun tegemoeten, was daarom volgens de Tamil Tijgers niet terecht. Het Hof gaf de Tamil Tijgers ongelijk, omdat de acties tijdens het conflict wel als 'terroristisch' bestempeld kunnen worden. Nederland had derhalve rechtsgeldig de tegemoeten bevroren.

Deze uitspraak is opmerkelijk, omdat groeperingen zoals de Tamil Tijgers tijdens een gewapend conflict zowel onder internationaal humanitair recht kunnen vallen, als onder de Europese anti-terreurwetgeving.

Op dit moment domineert terreurgroepering Islamitische Staat (hierna: IS) ons nieuws. Ik zal daarom in gaan op de vraag of het internationaal humanitair recht van toepassing is op terroristische groeperingen, in het bijzonder op IS. Ik doe dit allereerst door na te gaan wat terrorisme is. Vervolgens geef ik kort aan wat het internationaal humanitair recht is. Daarna ga ik in op de vraag of het internationaal humanitair recht van toepassing is op terrorisme. Tot slot sta ik stil bij de eventuele gevolgen indien het internationaal humanitair recht wel of niet van toepassing is.

Terrorisme

Volgens Van der Wildt lopen de meningen uiteen over het (strafrechtelijke) karakter van terrorisme: sommigen vinden dat terroristische aanslagen ernstige misdaden zijn⁶³ en anderen vinden dat terrorisme toch iets meer is dan dat en niet alleen in strafrechtelijke termen kan worden geduid.⁶⁴ Habermas vindt bijvoorbeeld dat terrorisme ook een politiek doel heeft: 'als het globale terrorisme geen reëel politiek doel heeft, kan het worden gecategoriseerd als een gewone criminele handeling – als onwettige geweldpleging.'⁶⁵ Habermas zegt hiermee dat juist door haar politieke dimensie terrorisme het enkel criminele overstijgt. Van der Wildt onderschrijft het standpunt van Habermas. Volgens Van der Wildt is de essentie van terrorisme geweldpleging en het paniek zaaien onder de gewone

burgerbevolking. Wanneer wij de terroristen verwijten dat zij geen onderscheid maken tussen burgers en combattanten, zullen zij antwoorden dat zij deze spelregels van het internationaal humanitair recht niet erkennen. Van der Wildt vindt een dergelijke radicale verwerping van de fundamenten van de internationale rechtsorde (en iedere rechtsstaat) een politieke daad.⁶⁶

Van der Wildt gaat in zijn definitie van terrorisme nog een stap verder door een gelijkgeschakeling tussen terrorist en militaire vijand te maken. Van der Wildt stelt dat de terrorist op één lijn gesteld kan worden met de vijand als je Schmitt's gedachtegang volgt. Volgens Schmitt bergt de tegenstelling tussen vriend en vijand de mogelijkheid van een strijd – desnoods op leven en dood – in zich om het eigen bestaansrecht zeker te stellen. Het is het privilege – maar ook de plicht – van de soevereine staat om vast te stellen wanneer en tegen wie, bij wijze van uitzondering, de strijd moet worden aangebonden.⁶⁷ Wanneer de terrorist gelijkgesteld wordt met de vijand kan hij geen aanspraak meer maken op exclusieve toepassing van het strafrecht. De terrorist is dan mede onderworpen aan het internationale humanitaire recht. Van der Wildt merkt op dat deze gelijkschakeling tussen terrorist en militaire vijand slechts berust op een politiek-filosofische analyse.⁶⁸

Internationaal humanitair recht

Internationaal humanitair recht is het recht dat gaat over oorlogsvoering. Het beoogt iets dat voor veel mensen onmogelijk lijkt: oorlogen humaan maken. Het internationaal humanitair recht berust op het idee, dat wij met elkaar hebben afgesproken dat zelfs in oorlog niet alles is toegestaan. Belangrijk onderdeel van het internationale humanitaire recht is de bescherming van niet strijdende personen, zoals de burgerbevolking, hulpverleners en krijgsgevangenen. Daarnaast verbiedt internationaal humanitair recht bepaalde wapens en methodes. Er mag bijvoorbeeld geen gifgas worden gebruikt en alleen militaire doelwitten mogen worden aangevallen. Oorlogsrecht zoekt dus een balans tussen het militair noodzakelijke en het beperken van humanitaire gevolgen van de strijd.⁶⁹

Is het internationaal humanitair recht van toepassing op terroristische groeperingen?

Het internationale humanitaire oorlogsrecht is naar haar aard beperkt, omdat zij gekoppeld is aan het bestaan van een gewapend conflict. Op grond van artikel 2 van de Conventies van Genève (1949) is er sprake van een internationaal gewapend conflict als staten militair geweld tegen elkaar gebruiken. In beginsel zou een buitenlandse mogendheid in een internationaal gewapend conflict met een andere staat verwikkeld kunnen zijn door zich te bedienen van terroristen.⁷⁰ In het geval van IS is de wetgeving voor de categorie 'intern gewapend conflict' van toepassing. Om van een intern gewapend conflict te kunnen spreken heb je 'wettige strijders' (lawful combatants) nodig: aan de ene zijde georganiseerde strijdkrachten en aan de andere zijde regeringstroepen of nog een georganiseerde strijdkracht.⁷¹

Het is echter problematisch dat terroristen niet zullen worden aangemerkt als wettige strijders. Er bestaan vier cumulatieve voorwaarden waaraan moet zijn voldaan om als wettige strijders te kunnen worden aangemerkt: gecommandeerd worden door een persoon die verantwoordelijk is voor zijn ondergeschikten; het hebben van een vast en kenmerkend logo dat herkenbaar is van een afstand; het openlijk dragen van wapens; dat militaire operaties in overeenstemming met de wetten en gebruiken van

⁶² HvJ EU 14 maart 2017, C-158/14, ECLI:EU:C:2017:202.

⁶³ H. Boutellier, *De veiligheidsutopie; Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf*, Den Haag: BJu 2002, p. 12; zie ook M. Drubml, 'Judging the 11 September Terrorist Attack', 24 *Human Rights Quarterly* (2002), p. 332.

⁶⁴ H.G. van der Wilt, 'Terrorisme: tussen strafrecht en oorlogsrecht', *DD* 2016/5, afl. 2.

⁶⁵ J. Habermas & J. Derrida, *Filosofie in een tijd van terreur; Gesprekken met Giovanna Borradori*, Kampen: Kapellen 2004, p. 85.

⁶⁶ H.G. van der Wilt, 'Terrorisme: tussen strafrecht en oorlogsrecht', *DD* 2016/5, afl. 2.

⁶⁷ C. Schmitt, *Het begrip politiek*, vertaald door Bert Kerkhof & George Kwaad; met inleiding van Theo W.A. de Wit, Amsterdam: BJu 2001, p. 78.

⁶⁸ H.G. van der Wilt, 'Terrorisme: tussen strafrecht en oorlogsrecht', *DD* 2016/5, afl. 2.

⁶⁹ E. Huson, 'Waarom ons oorlogsrecht Boko Haram en IS niet stopt', *OneWorld* 21 april 2015 (online publiek).

⁷⁰ H.G. van der Wilt, 'Terrorisme: tussen strafrecht en oorlogsrecht', *DD* 2016/5, afl. 2.

⁷¹ E. Huson, 'Waarom ons oorlogsrecht Boko Haram en IS niet stopt', *OneWorld* 21 april 2015 (online publiek).

de oorlog gevoerd worden. Volgens Ben Saul zullen terroristen doorgaans niet voldoen aan deze vier cumulatieve voorwaarden. Vooral de vierde voorwaarde lijkt in geval van terroristische acties bij voorbaat bedrieglijk.⁷² Robert Heinsch stelt dat IS, in tegenstelling tot andere groeperingen, niet eens de moeite neemt om gruwelijke acties te verdedigen met rechtelijke taal: 'In tegendeel, het afschrijven van het internationale systeem is een wezenlijk onderdeel van hun ideologie en tactiek. Videobeelden van hun schendingen van het oorlogsrecht, zoals martelen en het doden van burgers, zenden ze daarom maar wat graag de wereld in.'⁷³

Het recht in eigen hand nemen

In Irak leidt IS veel verlies, waardoor men daar begint te denken aan vergelding. Gelet op het voorgaande kan deze vergelding waarschijnlijk niet via het internationaal humanitair recht geschieden, omdat IS-strijders daar niet onder vallen. Sterker nog, in Irak vinden militaire officieren dat de strijd tegen IS niet onder het internationale recht mag vallen. De officieren vinden dat de IS-strijders zich buiten het internationale recht hebben geplaatst met hun barbaarse regime.⁷⁴

Internationaal recht lijkt hoe dan ook geen optie, waardoor het nationale recht overblijft. Problematisch is, dat de Irakese militaire officieren van mening zijn dat IS-strijders berechten naar nationaal recht ook geen optie is. Volgens de officieren is het systeem door en door corrupt, waardoor een IS-strijder via steekpenningen vrij kan komen. Het gevolg hiervan is dat de vergelding voornamelijk plaats vindt door buitenechtelijke executies van IS-strijders.⁷⁵

In Irak doet zich een situatie voor waarin zowel het internationale recht als het nationale recht buiten spel wordt gezet. Het is zorgwekkend dat buitenechtelijke executies gezien worden als een alternatief wanneer vergelding via het recht niet mogelijk lijkt. De officieren begrijpen dat sommige mensen deze executies afkeuren, maar zij vinden dat de IS-strijders al hun menselijkheid hebben verloren.⁷⁶

Belkis Wille⁷⁷ vreest dat door deze buitenechtelijke executies Irak weer belandt in een spiraal van geweld. Volgens haar zijn veel mensen in het verleden in de armen van IS gedreven door de woede over misbruik, willekeurige detentie, executies en martelingen. Zij stelt dat als er nu geen einde komt aan die misdaden, soenitische jongeren zich opnieuw aansluiten bij de volgende extremistische groep die opstaat.⁷⁸

Afronding

Afrondend ben ik van oordeel dat het niet gemakkelijk is om het internationaal humanitair recht van toepassing te verklaren op een terroristische groepering. Dit komt voornamelijk omdat terroristen niet zullen worden aangemerkt als wettige strijders. Daarnaast zijn de militaire officieren in Irak zelfs van mening dat de strijd tegen IS niet onder het internationaal recht mag vallen, omdat IS-strijders zich buiten het internationale recht hebben geplaatst met hun barbaarse regime. Welke gevolgen dit heeft voor de leden van de terroristische groepering en de getroffen bevolking is nog maar de vraag. Indien de buitenechtelijke executies van IS-strijders in Irak een indicatie zijn, kunnen de landen waar IS actief was in een spiraal van geweld belanden. Hoewel de drang voor vergelding begrijpelijk is, kunnen deze buitenechtelijke executies niet het antwoord zijn op het geweld van IS.

⁷² B. Saul, 'Terrorism and International Humanitarian Law', in: B. Saul (ed.), *Research Handbook on International Law and Terrorism*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2014, hoofdstuk 13; zie ook H.G. van der Wilt, 'Terrorisme: tussen strafrecht en oorlogsrecht', *DD* 2016/5, afl. 2.

⁷³ E. Huson, 'Waarom ons oorlogsrecht Boko Haram en IS niet stopt', *OneWorld* 21 april 2015 (online publiek).

⁷⁴ 'Irakse militairen nemen wraak op IS, 'dat laten we niet aan de rechter over'', *NOS* 19 juli 2017 (online publiek).

⁷⁵ Deze buitenechtelijke executies worden uitgevoerd door Iraakse militaire.

⁷⁶ 'Irakse militairen nemen wraak op IS, 'dat laten we niet aan de rechter over'', *NOS* 19 juli 2017 (online publiek).

⁷⁷ Belkis Wille is een Irak-onderzoeker bij Human Rights Watch.

⁷⁸ 'Irakse militairen nemen wraak op IS, 'dat laten we niet aan de rechter over'', *NOS* 19 juli 2017 (online publiek).